

میڈی ہیرو سوہٹی ولی، میڈا تونسہ ہے یونان
سوہٹا سنگھڑ میڈا ابا، سوہٹی گلکی میڈی ما

آپنی مٹی دا طواف کروں

آپنی مٹی دا طواف کروں

فریاد ہیروی

اپنے قاری کولوں انتہائی معذرت نال۔ جیرھا کجھ
آکھٹاں چاہیدا ہے، اونہیں آکھیا وچ سکیا۔ بعض اوقات جیرھا
خیال لا شعور اچ پلہ دے۔ شعور دی اتنی ”کلیپسیٹی“ نہیں
ہوندی کہ اُوں خیال کوں اُوں دا اُوں وجدان تے اتار سگے۔
بعض دفعہ! جیرھا خیال وجدان تے اتر دے اُوکوں
الفاظ نہیں رک سگدے۔

بعض دفعہ! خیال تے الفاظ ڈوہیں انسان داساتھ
ڈیندن مگر انسان خود لگ ویندے؛ کئی کترا ویندے۔۔۔
ڈوجھے لفظیں وچ اُوں خوبصورت خیال دی انسان خود تہ نہیں
سگدا؟

شاعری وجدانی کیفیت ہے۔۔۔ اے اکتسابی منصب سر و نہیں۔ شعر
دی پہلی تے آخری خوبصورتی صرف اور صرف خیال ہی ہے۔ خیال ہی ابلاغ ہے،
خیال ہی تحریک ہے۔ شعر ہک اعلیٰ علم ہے۔ شاعری انسانیت دی معراج دے پرودی
کئی شے ہے۔ اے شاعر دے وجدان تے اتردی ہے۔ شاعری واسطے جیرھا لفظ میں
آکھن چاہنداں اوحالی نمی آکھ سگدا۔۔۔۔۔؟

میں پہلے عرض کر چکاں جو بعض اوقات انسان خود کئی کترا ویندے؛
شعر ہک امانت ہے۔ دھرتی واس لوکیں دی امانت۔۔۔ جیویں آئی اے اُوں
چکائی ہے۔ علم ہو لے ہو لے ہر شے سؤلدراپے۔۔۔
آخر ہک ڈینہہ کیوں دا کوئی ڈیسی جواب۔

باہر آسن تاں سڑک تے ماریے ویسن
کجھ خیالیں کوں خودتوں لکایا تاں ہے

فریاد ہیروی

انجمن ترقی پسند مصنفین، تونسہ

فریاد ہیروی

انجمن ترقی پسند مصنفین، تونسہ

فریاد ہیروی

آپنی مٹی دا طواف کروں

فریاد ہیروی

آپنی مٹی دا طواف کروں

انجمن ترقی بسندہ مصنفین تونسہ

جملہ حقوق، شاعر، کنوں ہتھریکے لھن

آپنی مٹی دا طواف کروں	کتاب دا ناں
فریاد ہیروی	لکھاری
اُستاد محترم حضرت مصطفیٰ خادم	تقدیمی حجات
سید پارس بخاری (تونس شریف)	کتابت
0344-4834173	
نوکر عباس خان، حسین شہید خان تے بھاگ بھری	ترتیب
2018ء	پیلی چھاپ
یک ہزار (1000)	تعداد
تونس کتاب گھر، کلمہ جو کہ تونس شریف	کتاب ملن دا پتہ

اہری: انجمن ترقی پسند مصنفین تونس شریف

آپنی مٹی دا طواف کروں فریاد ہیروی

”انجمن ترقی پسند مصنفین تونس شریف“

2018ء

راہلے سانگے: العباس اجمیر تونس شریف

0334-6040945

0340-6814440

صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر	صفحہ نمبر	عنوان	صفحہ نمبر
29	بے چہناں عقاب میں آمدے	22	07	میٹھی دنیا، میٹھے بلوک	01
30	حیرت کھڑے ہوئے ہونے سے محتر	23	08	ہاناں اندر راجد قاب اوکوں ملیے	02
31	خرق تھیواں غلام کیوں تھیواں	24	09	”کازل مارکس“ کی تھیوری پر محسوس	03
32	صرف ریاستی و شہت گرو کی کھا گئی ہے	25	10	فلک بچر، زمیں بے جمال کیا تھیسی	04
33	رعیت ہی بک دیوار بنا بیت تھے	26	11	کیا ڈساں؟ کیوں لگے! کیا کیا لگے	05
34	ثبیت رقبے پر تھیں	27	12	خوبصورت ہے مگر کچھ خوف ہے	06
35	شعر بک تحریریک ہے قصداں میں	28	13	سادہ سروسے پڑوی ڈیکھ آتیاں	07
36	شیشے کا ہے گھرا اندر رقیروں میں	29	14	صرف سادہ دیاں صورتاں میں دوستو	08
37	میں وی دیوار بنا ڈیکھ! گئی شے ہے	30	15	کلیم و کلن، قلم و کلامیندن	09
38	ڈیوانگی اسماں ہے	31	16	اتکا سادہ وی نہیں، گند راوی نہیں	10
39	سٹیڑے شہر! چھو ساکن ہوں ساریاں	32	17	میں کھڑا ہاں، زمین ٹریٹی ہے	11
40	ساکوں بے سمت کتلو ٹرایا ویندے	33	18	خواب بدمذراچ، خیال رستہ وچ	12
41	لاشعور! چچا گریا کچھ ہے	34	19	جبروی انتہا کرے کوئی	13
42	شاعری ہے شعوتوں لاشعورتوں وی	35	20	رژم وی پوشاک ہوئی کیا؟	14
43	لپٹاں حق منگدے ہیں بیا منگدے ہیں کیا	36	21	بیدریں سحر، بر سندر چاقی اووے	15
44	چھروں شیشے کا نہیں آکھیے؟	37	22	بچا دا بے روح ستر ڈیکھ لے کون؟	16
45	ہو ڈی انسان بیا کچھ وی تاں نہیں	38	24	تفطیل و اے عقاب سوکھا نہیں	17
46	علم ہوئی سوال کر کے نہیں	39	25	سوچ دا ہا آشیانہ آشیانہ نال ہا	18
47	نہ کتھو نموانہ چہرہ ڈے	40	26	اگر فرضی فسانے کوں ہتا ڈیواں تاں کیا تھیسی	19
48	حق منگن وی صدا کھو تھیسی	41	27	آپ کوں نہیں، بگڑ پال! حرف نہیں	20
49	چند رپہ چہرہ نچا پو ہے یا نہ؟	42	28	لپٹے شہرتوں دور دیاں خبراں	21

انتساب

”دھرتی دے گچھیے ہوئے لوکیں دے ناں“

”انجمن ترقی پسند مصنفین، تونسہ شریف“

تہی مٹی دا آ طواف کردوں
کعبے جتلا دھیان مل پوسی

”انجمن ترقی پسند مصنفین، تونسہ شریف“

43	مستحقو زبان دا	73	میٹے ماں دی چکا رامس چکراں؟
44	انسان وقت دا وارث سوچ ناں تھیسی	74	لی ڈوبلی والا اجمان ہے آپ تے
45	اپنے ڈیکھتی اور وقتی مقصد سے	75	میں ولیاں خالی تکیوں کی تاں نہیں
46	کھلایا ڈوکلہا ہوی	76	اپنے ہوون دا اگر اور اک ہے
47	چند راسی روٹی تھیسی تاں کسی	77	کمال ہوں سوئی ہی کجھ سجھائی
48	آز ای وی کیتا ویسی	78	پا بر آو دو ستو
49	کجھ حفا تھیسی، ڈیکھا ہے	79	چا کیدیں ملد سے خدا جا گو ووں
50	مٹنگو کر گروئی، مٹوہ کر	80	عشق ہوں کسئی عکس دی کالجھ کر
51	مختصر بن اوکھس گھدے پکے بن	81	علم دا مطلب کتاب ہے یا کیا؟
52	کربندوں ہر قی نکلیں دوستو!	82	فکر کوں پالوں باؤرا پورھیا کروں
53	انت مسافر روز سفر ویندے سن	83	کیا ڈی ساں میں؟ کیا پلہ پڑے سا شے
54	اوندے ساں وین لیک کماں میڈا گیے	84	میں جنکرا ہر وہاں، اندر کون ہے؟
55	دل لگی ہے نال کتنے جا کیدن	85	بارسا راکر یہہہ انا ریا تاں مجھے
56	کون کجھدائیں کمال کیا آکھاں	86	آوی وجدان دی شے ہے کتاب ایچ نہیں
57	ویلے ہے پئی دھیان بین وی بن	87	اوندے ساڑے ما جیلے، کیا راجیلے؟
58	سوچ کھرا لفظ زہرا سے پڑپتاں ہے	88	لفظ ہوندے بن مہیاں ہون پے
59	جادو ک تھیماں ہلایا ہے	89	لفظ بن مقلس، بوعاخر یہی ہے
60	ڈھیر لیل ہا تھولا، ہئے دا با	90	تہی بھوئیں، نال بندہ مسخ کجھ نہیں بیا
61	کیا تھیما، ہوی پتے؟	91	راستہ ج مسافر ہے تاں سفر تھیسی بیا
62	ہمسفر ہا سفر دے ہا ہر وہا	92	زندہ میں ہاں، زندگی کتنی پئے دی ہے
63	شیرت بین وقت ایسی! لگدا ہے	93	روٹی والے سفر قری تاں کسی
64	تھیں پے دوستوں کوں چکایا تاں با	94	روٹی میڈی ہی، شیشہ پئے دا با
65	کجھ شعور اپنا اندر آ جا کر کروں	95	ساؤیں وقتیں تے نیلے تھیسی
66	گزرے لی وی کال ہی	96	مقدر مختصر توں مختصر با
67	شیشہ ڈیکھ کے ڈر لگدا ہے	97	سوچ دی سائیں تراویچ میں وی ہم
68	آپ اپنی ذات دا واک رکھ	98	وقت نہیں رکھدا خدا کجھ ویر ہے
69	چند راکیا ہاگر ساریا بیا با	99	کھرا ہی، سوچ تھری ہے تہیوی
70	چند راکوں چند رہے، تاں کول تاں لکھیے	100	آپ ہجرت تے مگر شدہ جاری ہونے
71	دلیا بیا سائیں گھدے	81	
72	دھرتیا ہے شہر، مگر موجود نہیں	83	

با تاں اندر دا عذاب ادکوں ملیے
روزہ میڈا با ثواب ادکوں ملیے

جھے سانویں بن بچارے دوستوا!
بتدر میکوں آئی اے خواب ادکوں ملیے

شہر وانس کوں ملیے بکھ دا عذاب
شہر سارے دا شباب ادکوں ملیے

میں اویں تہا کنارے تے پیاں
”سندھ“ میڈا نہیں، چناب ادکوں ملیے

میڈے جھے بیچے دا بار آئے
مس، قلم، بستہ، کتاب ادکوں ملیے

میڈی دنیا، میڈے لوک، میڈی دھرتی، میڈی ما
میڈی دسوں، میڈی پچھڑی، میڈی دتی، میڈی ما

میں ہاں ذکر، میڈا رستہ، میڈی منزل کوہ مراد
میڈا کعبہ، میڈا قبلہ، میڈی مٹی، میڈی ما

میڈی بنی میڈا ہک، میڈی کچھی میڈی بونی
سکا تھل ہے میڈا ویرٹن، کسی روہی میڈی ما

میڈیاں چائیس میڈی پت، میڈے پکھی میڈا پیار
میڈا راول میڈا سچ، سچی سی میڈی ما

میڈی ”جمیر و“ سوہنی ولی، میڈا تونہ ہے یومان
سوہناں سنگھڑ میڈا ابا، سوہنی گھلکی میڈی ما

فلک بجز زمیں بے حال کیا تھیںسی؟
سوچیندے بیوں اساڈے مال کیا تھیںسی؟

او ہائیں کوں مریندے تاں بہشتی ہے
بہشت ایچ آہیا مئی ہال کیا تھیںسی؟

مگر یہہ وچ دی بدن سیراب تھی ویندے
جے اکھ دا نمک پیا پٹیاں کیا تھیںسی؟

اتھاں حرفیں دی وکری کھا گئی فقرے
دکاؤ ہے دوستیں دا خیال کیا تھیںسی؟

سرائیکی نہیں، غریب نہیں، پڑھنہویں سگدا
ڈسا مہن میکوں میڈا لعل کیا تھیںسی؟

”کارل مارکس“ دی تھیوری پڑھوں
اٹھی اٹھی زندگی پڑھوں

”کرتی“ دیاں کنیلاں ڈیکھوں
پیدل ونج کے ”گلگی“ پڑھوں

کنیاں سیکلیاں جیبت لائیں
تل دی کمی کنھی پڑھوں

ما دھرتی ہے زخمی زخمی
کائیں ہے ماری کاتی پڑھوں

کون اساڈے لفظ لکا گئے؟
کیوں ہے دھرتی کوئی! پڑھوں!

خوبصورت ہے مگر کجھ خوف ہے
باہر جیویں ہے اندر کجھ خوف ہے

رات دے رستے تے بچھ آیا کھڑے
ہے اہاں پہلی سحر کجھ خوف ہے

اچ میکیوں صیاد کجھ وقفہ ڈرتے
بدھ کے ہئے اڈراک پر کجھ خوف ہے

اپنے سردی چھت کول ہارے تھے کھڑن
جا کدے پٹھے ہیں گھر کجھ خوف ہے

فکر دا فقدان رہ گئے شہر وچ
شعر تھیدی در بدر کجھ خوف ہے

کیا ڈساں؟ کیویں لگے! کیا کیا لگے
اے جنم تھذیب دا انا لگے

کانڈیں قینچی کول کٹ کے رکھ ڈرتے
شیشہ ہک پتھر دے منہ تے آ لگے

بھاہ لگی دریا کول! دریا جل گیا!
نال دے جنگل کول ہوں پالا لگے!

ایں دفعہ بارش کول کھا گئی اے مریہ
ایں دفعہ تونے دا تل بھر کیا لگے

آپ کول ڈٹھے ناں بھونیں دے پٹھہ ہم
آپ کول سوچے فلک چھوٹا لگے

صرف سادہ دیاں صورتاں ہن دوستو
تکلیاں تکلیاں خواہشاں ہن دوستو

ساڈی دتی ڈیوے جوگا تیل نہیں
اوندے شہر اچ روشتیاں ہن دوستو

بندہ راتیں جاگدا نہیں آپ وچ
راتیں رلے جاگدیاں ہن دوستو

اپٹےھے ریت دا طوفان ہے
اوندےھے ساڈلاں ہن دوستو

مثل دا کوئی معجزہ ڈیکھوں ولا
راتیں ڈاڈھیاں چاندنیاں ہن دوستو

سادہ سہ دے اگو دی ڈیکھ آیاں
چشم تر دے اگو دی ڈیکھ آیاں

چتلے تیں نظر ہے، ہر مٹھی ہے
میں نظر دے اگو دی ڈیکھ آیاں

راہ گزر دے اگو دی نہیں گوریا
راہ گزر دے اگو دی ڈیکھ آیاں

اوندے گھر دے اگو ہے اوندے گھر
اوندے گھر دے اگو دی ڈیکھ آیاں

توں نماشاں کوں ڈیکھ کے دل آئیں
میں سحر دے اگو دی ڈیکھ آیاں

اتنا او سادہ دی نہیں، گندرا دی نہیں
معجزہ اے ہے کہ او پٹا دی نہیں

ڈیکھ گھنڈے مٹی خزانے بن اٹھاں
نال دے روہ کون کہیں ڈٹھا دی نہیں

میں کلھے سرتے سز کیتی رکھے
بتدر لاتھ رہن کوئی جا گیا دی نہیں

اوندے شہراچ ہم کرائیں وٹھے ولا
ساڈی وتی وچ سرد آیا دی نہیں

میٹھے راہ تے بک وڈا پتھر دی با
ریزہ ریزہ کر ڈتم، ڈسدا دی نہیں

کلیم وکدن، قلم وکا ویتدن
دوتیں دے بھرم وکا ویتدن

شیشہ چہرے کول راس نہیں آندا
پتھریں دے صنم وکا ویتدن

ٹوں میکوں محترم نہ آکھیا کرا!
میں سیٹھے محترم وکا ویتدن

اوندے چہرے کول چند رکیوں آکھاں؟
بھندے زلفیں دے خم وکا ویتدن

پکھسی واسیں دی بھونیں تاں نہیں ہوندی
ہوندے جس آخرم وکا ویتدن

خواب بند راج خیال رستے دج
کتنے آمدن سوال رستے دج

ویدے ہوئے کھ کوں آکھٹاں ہا مجھ
مکیوں یاد آئی اے پال رستے دج

شیت خستیاں دج پناہ ملیس؟
رو کے آکھیا ہا چال رستے دج

تیکوں کولن گیا تاں ہا می میں!
آپ کوں آیاں پال رستے دج

روز شامی ”کرس“ توں ولدے من
میں ڈھن چار ہال رستے دج

میں کھڑا ہاں زمین ٹر پئی اے
سجدہ رہ گئے، جین ٹر پئی اے

لشکری بک پئے دے گل لگ پئے
شیت فتح میں ٹر پئی اے

کون ڈبدا ہا نیم بسک کوں
تیر کیا! آستین ٹر پئی اے

میڈے ولدیں تیں ہنچ رہ ولسی
رات کوں ہا یقین، ٹر پئی اے

میں خلا دج خلوس ٹوریا ہے
ڈکھ شے بہترین ٹر پئی اے

زخم دی پوشاک ہوئی یا کیا؟
سینہ سینہ چاک ہوئی یا کیا؟

ساڑیں نسلیں کوں عذاب! چ رکھ کر نہیں
اُڈکوں دی ادراک ہوئی یا کیا؟

بندر آئی، خواب آسن شہر دے!
شہر دچ دی خاک ہوئی یا کیا!

جیرھا کتب دچ دھماکے کر کے گئے
بندہ پورا پاک ہوئی یا کیا؟

میں مٹیے کب تارا تھ کوں مار گئے
دتی دتی پاک ہوئی یا کیا؟

جبر دی انتہا کرے کوئی
صرف غزلاں عطا کرے کوئی

اکھ دا دریا تاں تھم گیا یارو!
دل دے دریا دا کیا کرے کوئی؟

کالیاں راتیں لہریٹ، گھن دھرتی
دھرتی ما تے اُشا کرے کوئی

زہر سچ دا حیاتی سچ دیتے
رسم اے دی ادا کرے کوئی

میڈے دھدان تے اتردی ہے
شاعری کم ہے تاں یا کرے کوئی!

بُخ دا بے روح سفر ڈہدا ہے کون؟
میڈا چہرہ مختصر ڈہدا ہے کون؟

رات دے سارے روئے چا کرائیں
شہر وچ آئی ہے کھر ڈہدا ہے کون؟

اوندے گھرتاں بس ابا بلیں دے گھر
میڈا گھر ہے میڈا گھر ڈہدا ہے کون؟

ڈیکھٹاں اے ہے کہ کوئی ڈہداوی ہے
کوئی نہیں ڈہدا نہ ڈر ڈہدا ہے کون!

پیریں صحراء بر سمندر چائی ودے
دوستو گئی تریہہ دا محشر چائی ودے

میں اوندے شہریں اُشا کیتی رکھے
او میڈی دتی لو دگر چائی ودے

شیت کہیں پچھلے جنم دے زخم بن
میں ڈٹھے ہک شخص خنجر چائی ودے

دوتی دی لاج جو رکھتی پئی!
ہک تاں نہیں، کنڈرتے پتر چائی ودے

میں اوندے ڈیکھن لو شیشہ چائی وداں
او میڈے مارن لو پتھر چائی ودے

لفظیں دا ہے عذاب سوکھا نہیں
دھرتی کون ہے خطاب سوکھا نہیں

پہلے ورقے تے ورقے تھی دیسیں!
نفرتیں دا نصاب سوکھا نہیں

تھے نماشاں دی اول وچ آگئے
رات دا انتخاب سوکھا نہیں

رہج کے رووٹ عنایت ہے کہیں دی
واہندی ہنج دا ثواب سوکھا نہیں

ساہ کوں سولی تے نیوٹاں پوندے
شعر آکھنی جناب سوکھا نہیں!

حرف دی حرمت کون حالی دیر ہے
شعرتے قصے دا شر ڈیہدا ہے کون؟

کون دیتی رہ گئے مریم سوچ دی
کون رہ گئے معتبر ڈیہدا ہے کون

تیر تاں اپٹے نشانے تے لگے
ڈیکھ میڈا ہمسفر ڈیہدا ہے کون

اگر فرضی فسانے کون ہٹا ڈیواں تاں کیا تھیسے؟
ایں نیلے شامیانے کون ہٹا ڈیواں تاں کیا تھیسے؟

سماں گزریے زمانے دی زیارت وچ گزر گئے ہاؤ
میں آندے ہوئے زمانے کون ہٹا ڈیواں تاں کیا تھیسے؟

توں اے آپدیں سیڈی وستی میڈے ہووونجے نہیں وسدی
میں اپنے آشیانے کون ہٹا ڈیواں تاں کیا تھیسے؟

وقائیں دی شریعت وچ انا کوئی چیز نہیں ہوندی
انا دے آستانے کون ہٹا ڈیواں تاں کیا تھیسے؟

جھٹھاں مزدور دی میت کون کفتی نہیں پوائی وپندی
اوں قابل کارخانے کون ہٹا ڈیواں تاں کیا تھیسے؟

سوچ دا با آشیانہ، آشیانہ نال با
کب زمانہ با زمانہ نال با

اپٹا ہووونج لازمی مادہ اپٹے نال
اوندے ہووونج دا بہانہ نال با

پکھی بن، چالیں دے تھنڈ بن جا کپدے
اللہ با کھلا ویرانہ نال با

صحرا وچ دی خود کفیل ہا سے اسان
ہنج دا خالص خزانہ نال با

میں ڈٹھا با دوست سجدہ ریز بن
نم گیا میں آستانہ نال با

اپنے شیر توں دُور دیاں خیراں
دھرتی دے مزدور دیاں خیراں

جاگسی دل ادراک دا موئے
وجدِ اچ آئے ہوئے طور دیاں خیراں

سُوئی یکسوئی دے نال ہمیشاں
جاگدی ہوئی مستور دیاں خیراں

بایا بکھ توں وقتی مر ہگئے
یکے یکے پور دیاں خیراں

تونسہ پایہ تخت نُنھن دا
شعر دی خیر، شعور دیاں خیراں

آپ کون نہیں! فکر پال! حرف نہیں
شعر دی روح ہے خیال حرف نہیں

کھ اُبھرا ہے نویں رت چا کر نہیں
ہے سنیہا نال نال حرف نہیں

حرف کیندا قد کھیندن سانولا!
سوچ دی رکھ برتے شال حرف نہیں

روشنی اندر دا کوئی احساس ہے
اندر ہے عُمّی میل نال حرف نہیں

ٹوں ایکوں کپ تک کے اچ و اچ نہ کر
ہے میڈی وقتی دا ہال حرف نہیں

جیرھا پھر دے اُوہو ہوندے معتبر
من نہیں لگدا مایا لگدے معتبر

جیندی خاطر تھہ اُبھرناں با اہاں
دار تے با وڈے ویلھے معتبر

چہرے ہوندن چور اچھی ذات دے
چہریں کولوں پچھے شیشے معتبر

معتبر توں مانیں جیرھا بیٹھیں تھیا!
تیڈے توں مزدور ساڈے معتبر

آدی وی معتبر ناں ہے مگر
زندہ راہندے بن روپے معتبر

بے جہ ناں عذاب نہیں آندے
خواتواہ اضطراب نہیں آندے

خواب ڈیکھن لو بندر لازم ہے
جا کہدیں ہوئیں ناں خواب نہیں آندے

منزئیں دا یقین کر پہلے
بے یقینے سراب نہیں آندے

بھاد دے دیا کوں پار کر کے آ
بہجوں نال انقلاب نہیں آندے

خوشبو رچدیں ناں اوندی وتی دہج
ساڈی وتی غلاب نہیں آندے

صرف ریاستی دہشت گردی کھا گئی اے
تہوں تاں خوف توں ہون اچ سردی کھا گئی اے

اوپرے گھر دا شیشہ وی نہیں راس آیا
چہرے کوں گجھ لٹھی زردی کھا گئی اے

کانٹس پونٹس پونٹس کوں چورا کر چھوڑیے
ہال پلوڑے خاکی وردی کھا گئی اے

اوندیاں اکھیں شام دے منظر موکھی پگئے
اڈیاں اکھیں پنج بج تھردی کھا گئی اے

پردہ داریں اپٹے شیر کوں نہیں بنشتا
اوندے شیر کوں گجھ بے پردی کھا گئی اے

غرق تھیواں، غلام کیوں تھیواں؟
میں میڈی آم شام کیوں تھیواں؟

اپٹے لوکیں دا رزق ہاں راہساں
میڈے ماں تے نیلام کیوں تھیواں؟

آندے سچھ دا سنیما ڈیاں میں!
گزر دے پہا دا پیام کیوں تھیواں؟

کوئٹہ نال ہمکلام رہ دیاں
جھیلی نال ہمکلام کیوں تھیواں؟

میں کہنیں مزدور دی محبت ہاں
میڈے ہتھیں دا جام کیوں تھیواں؟

ثبت روپے جیٹس
سچ ہے کہ سچے جیٹس

ڈھان محل میں ڈیکھساں
دھرتی دے غرے جیٹس

دھدان دی راؤ جیٹس
کون آہدے قصے جیٹس

نسلان اپلاں جیٹس
ہریے ہوئے دعوے جیٹس

دریا تاں چوری تھی چلکس
ہنجوں دے سپے جیٹس

ریت دی ہک دیوار ثابت تھے
چندر وی ساڈی کار ثابت تھے

ساڈے سانول دا حال کیا پچھدیں
او وی پروردگار ثابت تھے

اپنے پچھلے ادب دا کیا آکھاں؟
مانسی دا ہا مزار ثابت تھے

روزی دا غم عظیم بجکتی ہے
کنڈتے ہے شاہسوار ثابت تھے

پٹ کے مر گئے دمان دا شاعر
ہنج دا پائی وی تار ثابت تھے

شیشے دا ہے گھر اندر پتھر دی بہن
سدھی کال اے اوندے گھر پتھر دی بہن

ڈوہیں نال ہے پکو جھیاں رابطہ
میں دی ہاں پیا معتبر پتھر دی بہن

اوندے شہر اچ کئیوی ہے ہر شخص کوں
ہے اوندے لہجے دا ڈر پتھر دی بہن

موم بنی کے جیوٹاں پئے ہگئے ناں کیا!
یارو! میڈے ہمسفر پتھر دی بہن

تھہ انکارے چا کے آندا ہا اگئیں
بھاہ دے نال ہن غور کر پتھر دی بہن

شعر ہک تحریک ہے قصہ ناں نہیں
علم ہے کائنات دا کاسہ ناں نہیں

کعبے دی سجدہ کریاں سوچ کے
اے میڈا در ہے کوئی کعبہ ناں نہیں

اے ناں ہے پتھر پُرائے دور دا
توں جیکوں ڈیہدا کھڑیں شیشہ ناں نہیں

سوچ گجھ مزدور دے پائیں دی سوچ
سُن سگئیں ناں عرض ہے شکوہ ناں نہیں

توں اکیوں پتھرتے نپ کے این نہ مار
سانولا بر ہے میڈا! تیشہ ناں نہیں!

ڈو انگل اسمان ہے
فکر دا فقدان ہے

بھوئیں توں مہنی اُبھسی خُدا
ہوں وڈا امکان ہے

سندھو پاٹی پیوٹے
ہنج اکھ مہمان ہے

بھوئیں ہے شے انسان دی
بھوئیں دا سائیں انسان ہے

وجد ہے تاں میں نہھی!
وجد وچ وجدان ہے

میں دی دیوار ہنا! ڈیکھ! گئی شے ہے
ہج تاں خود مال الا ڈیکھ گئی شے ہے

ایویں پتھر کوں نہ آکھ توں شیشے دا گلاس
ہنج کوں پچلی تے سجا ڈیکھ! مہنی شے ہے

میڈے پاہروتاں میں آپ ہاں اپنے حصار وچ
میڈے اندر دی ذرا ڈیکھ گئی شے ہے

انکار دی عادت دا کراں کیویں ازالہ
انکار ہاں میں میڈے سوا ڈیکھ گئی شے ہے

مزدور دے ہائیں دا خُدا خالی نظر دے
ڈیکھ ہاں تاجر دا خُدا! ڈیکھ! گئی شے ہے

ساکوں بے سمت کتلو کھرایا ویتدے؟
ساکوں اٹھ ڈٹھی شے توں ڈرلایا ویتدے!

ساڈے وڈکیں دی تاریخ اٹھی لکھی
ساڈے نسلیں کوں خودتوں نکایا ویتدے

ساڈیں پھلیں تے پنجوں سجائیاں ویتدین
ساڈے دامن تے صحرا سجلیا ویتدے

ساڈی تعلیم، تقویٰ، مقدر، صبر
ساکوں پُپ دا گئی قاعدہ پڑھایا ویتدے

ساڈے چہرے تے اوقات لکھوا کرائیں
ساکوں شیشہ دی فوراً ڈکھایا ویتدے

تیڈے شہر اچ مسائل ہوں سارین
ساڈی دتی مسائل ہوں سارین

اٹھاں ”کارل“ دا قائل گئی گئی ہے
ذیلداری دے قائل ہوں سارین

آندیں نسلیں دے زخم اٹھی جاہ
تیڈے ماں تے دی گھائل ہوں سارین

علم سب گجھ نصیب ہوئی گجھ
ایتدے حق وچ دلائل ہوں سارین

اوندنا شیشے دا گھر ہے سچ آکھئی
راہ تے پتھر دی حائل ہوں سارین

شاعری ہے شعور توں لاشعور توں دی
زندگی ہے شعور توں لاشعور توں دی

اپنا ادراک ہے ناں سب مجھ ہے، نہیں ناں! مجھ نہیں
آگئی ہے شعور توں لاشعور توں دی

علم خیرات عجز دی ہے، عقل ترکہ ہے خامشی دا
عاجزی ہے شعور توں لاشعور توں دی

دید ہووے ناں اپنے وجدان چندر بہندن
روشنی ہے شعور توں لاشعور توں دی

میڈی سرکار مجھ جہ ہے ایں بے گھری دا
بے گھری ہے شعور توں لاشعور توں دی

لاشعور! جی اگر بیا مجھ ہے!
دل ناں دیر اے سز بیا مجھ ہے

اپنا ادراک ہوں ادھورا ہے
باہر خود ہیں اندر بیا مجھ ہے!

روشنی دے مکنی زمانے ہن
ساڈے گھر نہیں سحر، بیا مجھ ہے!

ٹوں ناں شیشہ ڈکھا کے ٹر پوندیں
صرف بیج دا نہیں شر، بیا مجھ ہے!

ساڈیں چائیس تے نیلے پکھی ہن
صرف کھو نہیں ڈر بیا مجھ ہے

پتھر کون شیشہ کائیں آکھیے؟
ہے ذات داہندسہ کائیں آکھیے؟

اوقات روئے ہوندے ہن!
اوقات ہے بیسہ کائیں آکھیے؟

کائنات ہے علم دی ”الف ب“
راز ہے سر بسہ کائیں آکھیے؟

ہے روک دکالت نہیں ہچدی!
شاعری ہے پیشہ کائیں آکھیے؟

ایں بھونیں کون علم سولدا چے
ہس رفتہ رفتہ کائیں آکھیے؟

اچا حق منگدے ہیں ہیا منگدے ہیں کیا؟
سانولا تائیں توں خدا منگدے ہیں کیا؟

مر ہگئی معصوم حسرت حلق وچ
بے زبانی توں صدا منگدے ہیں کیا؟

ہک دفعہ تاں جی ڈٹھے سے یاد ہے
زندگی دی دل دعا منگدے ہیں کیا!

عرش تے دی اہٹی مٹی یاد ہے
تونسے دے مل دی ہوا منگدے ہیں کیا؟

پڑھے جذبے دی ڈیوالی چا کرائیں
کالے کھ کولوں اُشا منگدے ہیں کیا؟

علم ہوئی سوال کر سگھیں
فکر دی کوئی پھال کر سگھیں

دیندی رُت دو نہ ڈیکھیں چیکر!
آندے سورج کوں نال کر سگھیں

حق سمجھیں تاں تہڈا حق ہوئی
اپنے حق دا خیال کر سگھیں؟

اندر ہوئی تاں باہر ہوئی مجھ
باہر اندر بحال کر سگھیں

ڈیکھ! اندر دی شہر وسدے پن
اندر ہوئیں تاں حال کر سگھیں؟

ہے وڈا انسان بیا مجھ دی تاں نہیں
آپ ہے بھگوان بیا مجھ دی تاں نہیں

اکھ دا گھر ہے مچھے ہوئے لوکیں دا گھر
پاٹی ہے مہمان بیا مجھ دی تاں نہیں

جیں اوندی بھوئیں کوں جائے سر ڈے کرائیں
ہے فقط نگران بیا مجھ دی تاں نہیں

ٹوں جیندی کول اچ وویں او آپ نہیں
خالی ہے اسان بیا مجھ دی تاں نہیں

گھر جڈاں کا یعنی سفیلاں کا نہیں ڈھنسی
صرف دین ارمان بیا مجھ دی تاں نہیں

حق منگنی دی صدا کتھو آسی؟
کوٹے لوک بن آلا کتھو آسی؟

اپٹے ہووٹ تے آپ پہرہ ڈے
اودا شبر اے وفا کتھو آسی؟

رہج کے روٹی نصیب نہیں جیکوں
گجھ تھیں تاں دوا کتھو آسی؟

اپٹے اندر دی روشنی ہولولہ!
باہر رات اے اُشا کتھو آسی؟

مجھ اُبھردیں پلوتے چا چلدے
چندر کولوں دُعا کتھو آسی؟

نہ کنڈ چُمو نہ چہرہ ڈے
ٹوں کھڑ گئیں پئے کوں رستہ ڈے

تائیں اپٹے آپ کوں ڈیکھ گھدے
میں آپ کوں ڈیہداں شیشہ ڈے

میں پڑھداں! بابا! میں پڑھداں!
گگھن بیچے، میکوں بستہ ڈے!

او پاگل ہا بھیں آکھیا ہا
سر حاضر ہے بس تیشہ ڈے

تیڈیاں اکھیں آہدن ہوں سوہترین
شالا جیونی! ہنج دا صدقہ ڈے

مستند لہجہ زبان دا
حصہ ہے میڈے دیوان دا

دلی ہے ”تونسہ“ یونان ہے
شاعری پوکھوں یونان دا

میڈا ہے تاں اپناں سایہ گھیل
میڈے تاں گجھ کر جہان دا

علم ہٹی جگ آخر جیسی!
دعویٰ ہے میڈے گیان دا

اپنے پنجوں مال دریا لیک گئے
دوستو! شاعر دمان دا

چندر دا چہرہ سُچاپو ہے یا نہ؟
میں ڈٹھے شیشہ سُچاپو ہے یا نہ؟

اپنے اندر بھول کتنے ورق بن!
تائیں لکھیے قاعدہ سُچاپو ہے یا نہ؟

دلی ہے ڈھائی کوہ تے سُنڈا میں وی ہاں
کیا میڈا رستہ سُچاپو ہے یا نہ؟

خودکشی وچ ضرب کہیں نہیں ڈیکھنی
اے ڈسا تیشہ سُچاپو ہے یا نہ؟

آ ذرا قرآن تے گیتا پڑھوں
کو ہے قصہ سُچاپو ہے یا نہ؟

اپنے ڈیکھن لو روشنی منگدے
شعر بندے توں آگہی منگدے

دُنیا ”کوگل“ دے نال ٹر پئی اے
میڈا ہمسایہ عاشقی منگدے

ساڈا مزدور پگالھا ہے یارو
کارخانے توں دوتی منگدے

میں پرانے سادہ صرف راکھا ہاں
میڈا ہمزاد زندگی منگدے

اپنے اندر دا شاعر کیجھاں ہے؟
کرب منگدے یا بے کسی منگدے!

انسان دوتی دا دائرہ وسیع تاں تھیںسی
بندہ ایں بھونکیں دا سائیں ہے، بندہ وسیع تاں تھیںسی

قصہ ہے نحیں رہایا راہی دی پار تھیںسی
قصہ تاں ٹر دا راہی قصہ وسیع تاں تھیںسی

کعبہ کھو نحیں جیرھا لگدے ہزار کوہ تے
کعبے دے نال بندے، کعبہ وسیع تاں تھیںسی

شیشے دے اندر وچندراے، اتھاں ہزار چندر بن
شیشہ ہے اونٹی گول اچ شیشہ وسیع تاں تھیںسی

شکوہ ہمیشاں کولوں پٹنے دی ہوک ہوندے
شکوہ ہے وڈے سائیں توں شکوہ وسیع تاں تھیںسی

چندر آسی، روشنی تھیلی تاں سی!
خوبصورت زندگی تھیلی تاں سی

آخر ہک ڈنہہ ”کیوں“ دا مٹی ڈیسی جواب
پال آخر علم دی تھیلی تاں سی

قصہ کوئی کون موت آسی دوستو!
آندی رت دی چاشنی تھیلی تاں سی

سوچ دا مٹی انقلاب آسی ضرور
مکھیے ہوئیں دی حق ری تھیلی تاں سی

کھا یا ڈکھا ہوئی
جاگدے بندہ، وڈا ہوئی!

پالھے کہیں والا ہم نہیں رکھدے
سچ آکھی پگئے پکھا ہوئی

پٹے شہر اج میں نہ ہوساں
شہر اج علم دا تہ چا ہوئی

چولا پئے دا پوندے پئے ہیں
لگدے قد توں چھوٹا ہوئی

میں ”پنڈی“ مزدوری تے ہاں
بابا مونجھ توں روندنا ہوئی

آخر ایں وی کیتا ویسی
وقت کوں دارتے پیتا ویسی

خلق شفا وا چولا کُسی
رسدے زخم کوں پیتا ویسی

کئی سراط زمین تے وسدن
سچ دے زہر کوں پیتا ویسی

اوندے شہر اچا مل گیا ویاں!
اوندے شہر تھینا ویسی

علم اے عقدہ حل کر ڈیسی
مسجد، مندر، گیتا ویسی

آندیں نسلیں واسطے ہوں کجھ لکھیے
بعد ساڈے شاعری تھیسے تاں سہی

اپنے گھر دیاں روشنیاں تھیسں بحال
شہر دیوچ شانتی تھیسے تاں سہی

پُپ چنکی نہیں شیر وچ
کوئی آلا تھیس، ڈکھا ہے!

میں جیرھا تھو لکھیے
کیما تھیس، ڈکھا ہے!

مکھ عطا تھیس ڈکھا ہے!
سوجلا تھیس ڈکھا ہے!

جیرھا تھو ڈیہدے کھڑوں
مکھ یا تھیس، ڈکھا ہے!

لگ کے مکھ نہیں تھیوٹاں
ملا تھیس، ڈکھا ہے!

علم دے آستان تے
سجدہ ادا تھیس، ڈکھا ہے!

مختر بن او کس گھدے ہگئے بن
ہمسفر بن او کس گھدے ہگئے بن

جبر تھے بے زمین لوکیں تے
صرف گھر بن او کس گھدے ہگئے بن

ڈردے ہاسے متاں اول پودے
خالی ڈر بن او کس گھدے ہگئے بن

ہنچھ دا پائی ہا دل وی اپٹا ہا
پلوٹر بن او کس گھدے ہگئے بن

مال شیشے دے کھیڈ دے ہاسے
ذاتی شر بن او کس گھدے ہگئے بن

گنگو کر فکر دی شکوہ نہ کر
آندی رت دا حال ڈے قصہ نہ کر

ٹوں سمندر نہیں تاں ساڈی جس متا
ریت نہیں تاں ریت رہ! رولا نہ کر

مر نہیں تاں موت دا ادراک رکھ
زندہ نہیں تاں موت دا حیلہ نہ کر!

میل کھا لہندی ہے من کوں صاف کر
صاف کر! کہیں ہئے دا من میلا نہ کر

روشنی کوں ٹوں روکیس؟ خیر ہی!
میڈے دس دا روگ نہیں صدقہ نہ کر

انت مسافر روز سفر دو ویتدے ہن
کھیری پکھی شام کول بر دو ویتدے ہن

ساڈے جھے دی گئی سوچھل ڈے ساکول
کالی رات کول لوک سحر دو ویتدے ہن

اوں آکھیا ہا میڈے گھر نہ دل آویں
رستے سارے اوندے گھر دو ویتدے ہن

کالی بکھ توں موت دا راج ہا پائیں تے
ٹافیاں گھن کے وڈ و تھر دو ویتدے ہن

شہر دیوچ ہک شخص ڈریتدا پٹھا ہا
اُن پڑھ لوکی آپے ڈر دو ویتدے ہن

کرب توں دھرتی نکلسی دوستو!
جاہکسی دتی! نکلسی دوستو!

لجے دی سختی ہے اندر دا ادھور
لجے دی سختی نکلسی دوستو!

وقت کہیں قیمت ادھورا نہیں رہیا
وت کوئی ہستی نکلسی دوستو!

جنگ ہے جہمیں دی آخر جیسوں
خوف دی وردی نکلسی دوستو!

میں وڈے عرصے توں "نیل" پڑھدا پیاں
نیل وچو "سی" نکلسی دوستو!

دل لگی دے نال کتنے جاگدن؟
پل نہیں ہوندے سال کتنے جاگدن؟

آکھیا ہادی: ”جاگ! میں ولساں ضرور“
ڈکھ سہی بچپال کتنے جاگدن!

توں پتویں بھائیوال کالی رات دا
ڈبھدے ہیں بھائیوال کتنے جاگدن؟

بابا ساڈا روٹی گھن کے آوٹے
بکھے گھر دے ہال کتنے جاگدن!

سم وچھی دے بعد دی دریا لگسن
اکھ دیوچ پٹپال کتنے جاگدن

اوندے ماویں لگب کے ماں میڈا اچھے
ہئی پرائی تکلیف ہاں میڈا اچھے

اوالیندے بن بچا گھن آپ کوں
شیر سارا بے زباں میڈا اچھے

لامکاں دیوچ مکاں دا کیا عمل؟
میں بگھیاں گول اچ مکاں میڈا اچھے

پتدھ اوندے پیر اپٹے زخم تھے
ریت اوندی کارواں میڈا اچھے

کب دفعہ میں آکھیا ہا میڈا پتیس توں
مہربانی میڈی تھی اے مہرباں میڈا اچھے

دید ہے پئی دھیان بُہن وی بہن
ساڈے کولوں مہمان بُہن وی بہن

انت میڈی رسائی وی تھی ویسی
بیوئیں دے پاہرو جہان بُہن وی بہن

گنگدای کول موت آئی ہوئی!
شہر وچ بے زبان بُہن وی بہن

ٹھیک اے لوکیں لودارگنہ کھیں ٹوں
لوک گجھ بدگمان بُہن وی بہن

توں جے بادیں تاں تھپا مسکن با
میڈی اکھ وچ مہمان بُہن وی بہن

کوئی سمجھدا نہیں پمال کیا آکھاں؟
میکیوں کیندی ہے بھال کیا آکھاں!

اوندنا ناں آئے یا زلزلہ آہگئے
برتوں ڈھہہ پئی اے شال کیا آکھاں؟

میڈے شہر! وچ وڈے غزل خواں بہن
دھہر ہوندے خیال کیا آکھاں؟

میڈے کولوں تاں صرف غزلاں بہن
خرچہ مگدا ہے پال کیا آکھاں؟

تھہ دے شیٹے دا حال کیا پچھدیں!
اوندے سر دا ہے وال کیا آکھاں؟

حادثہ کہ تھا تاں با یاد ہے
چندر بھونیں تے تھا تاں با یاد ہے

تیشہ قصہ ہے یا مجھ دی نہیں
کوئی روہ توں ڈٹھا تاں با یاد ہے

کہیں کوں اسان چا گھدا ہوئی
کوئی بھونیں دج گیا تاں با یاد ہے

پکھی دریا سپرد کیجے ہن
سارا جنگل جلیا تاں با یاد ہے

کتنے عرصے توں غائب لگدا ہے
ساڈے شہر کہ خدا تاں با یاد ہے

سوچ گفراے، لفظ زہراے، چُپ تاں ہے
گھپے ہوئے لوکیں دا شہراے چُپ تاں ہے

میں سمجھاں ”ڈارون“ سچ آکھ گئے
”پٹے تے ڈاڈھے دا قبر اے چُپ تاں ہے“

مرتا ہے اپٹے آپ ایچ ماخدا
سادک ہے، دریا کوں لہراے چُپ تاں ہے

ڈنہہ کوں ہوندے خوف، جنتی ہوں ودن
رات دا دی پچھلا پیراے چُپ تاں ہے

شاید مطلع پڑھ کرانیں ولے کوئی
شاعری لفظیں دا اہراے، چُپ تاں ہے

کیا تھیا ہوئی پتے؟
دل ہگیا ہوئی پتے؟

موت بن کے آئے اٹھان
پارسا ہوئی، پتے؟

چندر لہندا نہیں کھائیں
لہہ پینا ہوئی پتے!

میں سنہما ڈپوٹے
تھ کھڑا ہوئی پتے؟

کم تاں اللہ نال ہا
جاگدا ہوئی، پتے؟

ڈھیر ہا یا ہا تھولا، پتے دا ہا
ایویں بگل پنے ہگئے رولا، پتے دا ہا

اتنی مدت دے بعد ظاہر آ تھئے
ڈھاک ساڈی ہئی ڈھولا پتے دا ہا

مانگویں تن تے مانگوی شے ہئی
زخم چولے کول آئے، چولا پتے دا ہا

اک دے موسم کول بارشاں وی بن
ٹھڈئیں دائیں دا جھولا پتے دا ہا

بار جتلا وی آئے اسان چاتے
بار بارا یا بھولا، پتے دا ہا

شیت بُہنِ وتی ایسی! لگدا ہے
منزلیں دو پیری جھسی لگدا ہے

رات کھڑی گئی اے وڈے عرصے کتوں
مٹنی نہ مٹنی تاں تھ ایسی لگدا ہے

زل ہگئے ہیں اپنے حق دی گول وچ
بُہنِ اساکوں حق گول ایسی لگدا ہے

قل تھی گئے ہک مسافر روہ اُتے
شام زتا سوبا کُسی! لگدا ہے!

ایں دفعہ ظالم مگر یہہ ہے، دوستوا!
مٹنی سمندر اُن ویسی لگدا ہے

بمسفر ہا، ستر دے باہرو ہا
سوجلا ہا سحر دے باہرو ہا

مرگئی ما دے مُتہ تے نہیں اپڑیا
کو پچوا ہا، گھر دے باہرو ہا

میڈا دریا تے میں! ”ڈوہیں تے“
پاٹی دریا دی بھر دے باہرو ہا

چہرہ اہج تائیں اویں دا اویں ہے
شیشہ ڈوکی ہا، شر دے باہرو ہا

میں بھیندے پیر چم کے کُروا ہم
او میڈی راہ گزر دے باہرو ہا

مجھ شعور اپنے اندر اُجاگر کروں
ہنچ مجھ نہیں سمندر اُجاگر کروں

ویڑھ گئے برہمن ساڈی رت دی کمت
اوشی دھرتی دا کھورد اُجاگر کروں

ساڈی مسجد کون نفرت دی مانیں لوڑھ گئی
پیار ملدے تاں مندر اُجاگر کروں

عشق جا گیا دی ہے تاں فقط ذات لو
ہنچ خرد دا مہنی لشکر اُجاگر کروں

میں پنے دوستیں کون جگایا تاں ہے
لفظ ہویں سہی، مجھ الایا تاں ہے

اے ہی کمال ہے اساں کہنویے نے
ساکوں اوشی ریاست ستایا تاں ہے

اپنے وجدان ”کارل“ کون ہم کے پڑھے
میکوں تونے دے ”کھل“ دی پڑھایا تاں ہے

باہر آہن تاں سڑک تے ماریے دین
مجھ خیالیں کون خود توں لکایا تاں ہے

کون ساڈیں سفیلیں کون سُخ کر کے گئے
چور پکڑو با پیرا ڈسایا تاں ہے

گزیے پل دی پال ہی
کیرھ کل دی پال ہی

معجزہ ہا ریت دا
پٹے مل دی پال ہی

عشق، الفت، مونجھ، مستی!
اے تاں کل دی پال ہی

رودہ دی روح دا ذکر ہا
تے تھل دی پال ہی

ہٹی پنج دھ پٹ کے موئے
ڈرکدی چھل دی پال ہی

کون ڈے پئے مدرسے دا کلچر ساکوں؟
پال ایہا تاں گھر گھر اُجاگر کردوں

کتنے عرصے کتوں محمد ہیں اساں
کوئی جذبے دا پیکر اُجاگر کردوں

آپ اچھی ذات دا ادراک رکھ
 ڈنہہ کول ڈنہدیں رات دا ادراک رکھ

شاعری وجدان دی خیرات ہے
 شعر گن! خیرات دا ادراک رکھ

لفظ دی تاثیر جنمیں تے محیط
 لفظ ڈنہدیں وات دا ادراک رکھ

اپنے اندر دے جزیرے توں نکل
 شاعر بنیں کائنات دا ادراک رکھ

سر دا بدلا لازمی نہیں وں دہنچے
 پیریں پئی برسات دا ادراک رکھ

شیشہ ڈکھ کے ڈر لگدا ہے
 چہرہ ڈکھ کے ڈر لگدا ہے

دتی ڈکھ کے ہاں نثر ویدے
 پہرہ ڈکھ کے ڈر لگدا ہے

شیریں ڈنہداں! روہ ڈسدا ہے
 تیشہ ڈکھ کے ڈر لگدا ہے

بندے بھونیں دی دسوں ہونڈن
 بندہ ڈکھ کے ڈر لگدا ہے

ٹس اتجھی ہے لب نہیں چلدے
 بدلا ڈکھ کے ڈر لگدا ہے

چندر اُویں چندر ہے تارے کوں میں تارا لکھیے
مُجرم اتنا ہے کہ ہر چھوٹے کوں میں چھوٹا لکھیے

میں ریاضی وچ برود کنزور سہی، اتنا دی نہیں
با جیرھا پہلے لکھیے، ڈو جھے کوں میں ڈو جھا لکھیے

اُوں لکھیے: ”کیا چاہیدا ہئی؟ گجھ مگ تاں سہی!“
کیا لکھاں ہاں دوستوا! سکر جو ہئی چولا لکھیے

مصطفےٰ خادم دا سارا فیض ہے، میں کون ہاں
آپ کوں جیسا لکھیم، اُستاد کوں دریا لکھیے

جیرھا اپٹے شیر کوں سٹ گئے، پیمبر بیق کے گئے
جیرھا اپٹے شیر مومے لوکیں اُوں کوں کالھا لکھیے

چندر آیا با مگر ماریا گیا با
ساڈا با ہک ہمسفر ماریا گیا با

کون منصف؟ کیرھی دفعہ؟ کیا سزا؟
مختصر توں مختصر! ماریا گیا با

مہن اسماں بے خوف ہیں، مرٹاں نے
موت دا جیرھا با ڈر ماریا گیا با

ہنج کیا! اکھس دی پٹیاں نہیں رہیاں
نال شیشے دے با شر ماریا گیا با

ڈوگی ہیں، زلدے ددے ہیں ددہر
ساڈے ناں با کھو در ماریا گیا با

اللہ پہلے کانیں آکھیے؟
بندہ پہلا تھی سگدے!

خان ہنس فصلاں چائی پٹھے
ویرحہ اوکھا تھی سگدے

دیا ییسا تھی سگدے
مصرعہ سچا تھی سگدے

”ہیرو“ میڈی نہیں جیکر!
”توزر“ میڈا تھی سگدے؟

بندے آپ کوں پڑھدے پن
علم دا جہچا تھی سگدے

تھے پچادھو اُبھریا ہے
بجون اِج پالا تھی سگدے

میڈے ماں دی پکارا! میں چکراں؟
نیزے سانویں ہے دار میں چکراں؟

شیشہ ہوندا تاں ڈکچہ گھندا میں
کندھ ہے کو ہے دی تار میں چکراں؟

تیکوں علم اے شکار ہوں اوکھے
ہے غزل دا شکان میں چکراں؟

تائیں دتی ہے تاں میڈے دس دچ نہیں
میکوں پتھر نہ مارا! میں چکراں؟

میڈے پیریں دے چھالے! میں چکراں؟
اوندے لہجے دا بارہ میں چکراں!

دھڑتھیا ہے شہر، گھر موجود نہیں
تائیں جیکوں چمٹے او در موجود نہیں

ایں دفعہ اچھی گریہ ہے شہر دچ
بن تاں سہی پلو دی تر موجود نہیں

میں مسافر ہم سفر جاری رکھے
کو! سفر دچ ہمسفر موجود نہیں

میں ڈٹھے سوجھل دا میلہ چوک تے
جسم بن موجود، سر موجود نہیں

خوف توں اڈرین تاں زپ تھیندن ولا
شیت گجھ پکھیں دے پر موجود نہیں

میں طیاں خالی تیکوں کمی تاں نہیں
خیر ہے! خوش ہاں! کوئی کمی تاں نہیں

اے تاں کالی رات دا قصہ ہے مٹی
تائیں جیندا آکھیا با او دھمی تاں نہیں

سی اپٹے سادہ وڈائے ہون مگر
تو نے دی ہر چھوہر ہن سی تاں نہیں

میڈے گھر فاقے توں ہن عرصے کتوں
مرہنگی اے ہج جیرمی امی تاں نہیں؟

زندگی تھک ویدی ہے بندے کتوں
زندگی دم ہے، مٹی یکدی تاں نہیں

پل ڈو پل دا امتحان ہے آپ تے
رنج تہوں سارا جہان ہے آپ تے

بجھ سیڈے جھے دی چھاں وچکی کھڑے
چاندنی دی بدگمان ہے آپ تے

فاقے ہن تاں فکر ہٹی پال گھن
اے دی تاں گئی مہربان ہے آپ تے

ٹوں قص وچ بائیں، متاں نکلیں کتھائیں
سوچا ہئی کیوں آسان ہے آپ تے

رات دیاں پنجوں سلامت رہ وچن
گزیے ہوئے پل دا تاون ہے آپ تے

پگال ہوں سوہنی ہی مجھ سمجھانی
پڑھتاں چھوڑی دس غزل سوچانی

چندر کتنے راز رکھدے ریت وچ
مجھ نی لکھیا تے مجھ ڈٹھانی

رات ساری ہئے دا پائی لائی رکھیں
پوہ دیوچ دی سیتا چولا نی

تیڈے شہراج ہک غنی اچھا دی ہے
بکھ توں موئے الفاظ کوں دسپانی

پھسی مینے بعد دی خالی ویلے
دل تاں آئے مزدور کوں ماریانی

اپنے ہووٹن دا اگر ادراک ہے
دل تاں اے دھرتی سرد آشناک ہے

بنج کوں لیرکا سمجھ کے میں نہ
اے میڈے روح دی اچھی ڈاک ہے

توں جیکوں بندراج خلل آہدا کھڑیں
اے تیڈے ہمسائے دی پہلی پاک ہے

صرف چولا چاک نہیں جو سی گھتاں
ڈکھ سہی! سینہ دی میڈا چاک ہے

خاک دی نسبت کوں نہیں سمجھا جو نہیں
سجدے تے پیریں دی ہکا خاک ہے

جاگدیں ملدے خُدا، جاگو ودے!
میں تاں آکھیا ہا ”بھرا! جاگو ودے“

رات ڈیندی ہے سزا سلا کرائیں
رات کوں ڈیو سزا، جاگو ودے!

ڈیکھ! متاں چند رہہ آدے! تھاں
ڈیکھوں رل کے ذرا جاگو ودے!

شیر دا یوسف ہے اندھے مٹھو دیوچ
اللہ بلی شیر دا جاگو ودے!

رات کالی کائیں ڈٹھی ہے، رات ڈہہ
ہٹیں کوئی تھیلی اُشا، جاگو ودے!

باہر آؤ دوستو
مکھ الاؤ دوستو

سو جھلے واسطے
گھر جلاؤ دوستو

چندر کوں تھڈ گھتاؤ
تھ لہاؤ دوستو

منزلاں نال بن
پیر چاؤ دوستو

شیت آسی کوئی
جھلو کاؤ دوستو

علم دا مطلب کتاب ہے، یا کیا؟
پڑھ گھنٹی ذاتی ثواب ہے یا کیا؟

ٹوں تاں کہیں پچھلے جہم دا لوک نہیں
میڈا اپناں انتخاب ہے، یا کیا؟

ماضی ہا، گزریے، لگا گئے، مر سئے!
توین رت دا پہلا باب ہے، یا کیا؟

اوندی قامت، کیا قیامت! گجھ دی نہیں
اپنے نظریں دا سراب ہے، یا کیا؟

شعر دے رلے کلیجہ ہاہر آئے
شاعری اتنا عذاب ہے، یا کیا!

عشق ہوں کیتی، عقل دی پال کر
چھوڑ قصے! آندے پل دی پال کر

آ ذرا روی دی ٹس کوں رو گھنوں
پیریں دوگر دی ہوئی پھل دی پال کر

میں ایویں چپ وچ سمندر پی دنہاں
ٹوں میڈے اندر دے تھل دی پال کر

میں توین رت دا سنیہا ڈپوٹے
رت بدل گئی ہے غزل دی پال کر

میں لاہور آواں جیکر نکساں کھتاں
میڈا گھر تو نئے ہے ”نخل“ دی پال کر

کیا ڈساں میں؟ کیا ہا میڈے سامنے
فرضی ہک ادا ہا میڈے سامنے!

میکوں آندا، ڈکھیہ! مٹی پا سنے
راہ وچ ہک بیا ہا میڈے سامنے

میں سٹی ہی کھل وڈی عرصے کتوں
رہج کے گئی زنا ہا میڈے سامنے

حادثہ اے ہے کہ اؤں ہک خط لکھیے
حادثہ پہلا ہا میڈے سامنے!

مانویں (۹) گھٹ تے چلو جتلا نہیں پچیا
کے جیڈا دریا ہا میڈے سامنے!

فکر کوں پالوں! ذرا پورھیا کروں
اندر اکھ بھالوں! ذرا پورھیا کروں

چندر دی ساڈی کالونی ہے پیا
چندر کوں ڈھالوں ذرا پورھیا کروں

ماضی کتیاں نسلاں کھا کے نہیں پیا
ماضی کوں پگالوں ذرا پورھیا کروں!

کائیں راتیں دا ہے قبضہ شیر تے
بھا دا مچ پالوں، ذرا پورھیا کروں

ہنسی ناں آہے ہیں کہ چولا چاک ہے
پوسوں دل شالوں، ذرا پورھیا کروں!

بار سارا گریہہ وا اُتاریا تاں ہگئے
پڑدے ہوئے ہک سمندر کوں تاریا تاں ہگئے

ڈیہدے ہیں! اے اندھارا کریجا ہے کیا؟
رودہ دی چوٹی تے سورج کوں ماریا تاں ہگئے

اُندا وعدہ ہمیشاں محل ریت وا
ڈھہہ گیا با محل دل اُساریا تاں ہگئے

اے ہی کمال اے لکھیے کوں پڑھدا نہیں کوئی
اپٹے حصے دے پاٹی کوں ہاریا تاں ہگئے

دوستیں دی کم عقلی دی کیا بات ہے
گزرے ہوئے توں بیا عہدہ واریا تاں ہگئے

میں جیکر پاہرو ہاں، اندر کون ہے؟
نال ہے صحرا دے ساگر کون ہے؟

میں کڈاں آکھے؟ میڈا کوئی ہے نصیب!
توں ڈسا میڈا مقدر کون ہے؟

کائیں تیڈیں یادیں کوں پاتے بن غلاف؟
ڈس! میڈی روح وا مزاور کون ہے؟

کیندے حصے تھل دی لکھی ریت ہے!
کون ہے تہا؟ سمندر کون ہے؟

شہر دے زمیں توں لہو رسدا کھڑے
توں ہویں شیشہ! تاں پتھر کون ہے؟

اُوندے ساڈے رابٹے، کیا رابٹے؟
روح تے روح دے مسئلے، کیا مسئلے؟

آپ کول مارن دے قصے بن کیے
عشق دے بن سلسلے، کیا سلسلے؟

دوستیں اہ کول گزارے، گزریے کل!
آندی رُت دے راستے، کیا راستے؟

جاگدے جے ذات لو تاں سم ونجے
رات ساری جاگدے! کیا جاگدے؟

بُھق ہتھاں توں، بس، اُتھائیں ہر گئی ودے
درمیانی قاصلے، کیا قاصلے؟

آدمی وجدان دی شے ہے کتاب اِچ نہیں
دوستی وجدان دی شے ہے کتاب اِچ نہیں

زندگی پڑھدیں تاں خود کول پڑھ کے آ
زندگی وجدان دی شے ہے کتاب اِچ نہیں

روشنی پگالی کھڑیں تاں من بھلورا!
روشنی وجدان دی شے ہے کتاب اِچ نہیں

عشق تے کجھ عقل دا ہوی نصاب
آگہی وجدان دی شے ہے کتاب اِچ نہیں

شاعری الہام ہے، ابلاغ ہے، ادراک ہے!
شاعری وجدان دی شے ہے کتاب اِچ نہیں

لفظ بن مقلس، دعا غریب ہے
مظلوم! سوہنی صدا غریب ہے

”چین“ دے میں پیسے منگئے ما روڑتے
ایویں لگدے میڈی ما غریب ہے

دوتیس دا جبر بخت ایج تار ہے
میڈے حصے ہے وفا، غریب ہے

فرض پڑھ کے رزق دی منگدے دُعا
شیر دا ہر پارسا غریب ہے!

میڈے پالو، چُپ کرو! گجھ نہ منگو!
میں غریب ہاں! میڈا اُحد غریب ہے!

لفظ ہوندے بن مہان ہون پئے
اپٹے ہودک دا نشان ہون پئے

روز سورج قتل تھیسے شام کوں
روز ساڈے امتحان ہون پئے

جتنے تائیں بھوئیں اُلیسی ضبط دج
بر تے ڈورے آسمان ہون پئے

دنیا ساری نطق گھنسی جیس کوں
شیر دج گجھ بے زبان ہون پئے

سوچ دا انداز ایو رہ گیا
گھر سفیلیں تے قرآن ہون پئے!

راستہ جے ہمسفر ہے تاں سفر تھیسے بیا
پہلے خود کوں سوچ! گھر تھیسے بیا

جیلے تیں سائنس دانیں منعی سوچاں وچوین
اوتلے تیں دھرتی ما کوں خوف ڈر تھیسے بیا

جیڑھے شہراچ حرف دی حرمت دامنی اوراک نہیں
ایتھے شہر اچ شعر ایویں در بدر تھیسے بیا

میکوں کیوں کالی گریہ دے طعنے ڈیتدیں سانولا
میڈو شالا خیر ہووے! پلو تر تھیسے بیا

میں غزل آکھی ہے کل لکھساں اکیوں
کورا کاغذ نال میڈے در بدر تھیسے بیا

ہوشی بھونیں دے نال بندہ معتبر گجھ نہیں بیا
بھونیں تے بندہ ہمسفر گجھ نہیں بیا

میں دی ہاں، غالب دیاں گجھ غزلاں دی ہس
فیض دی تصویر گھر گجھ نہیں بیا

اچ دی عمنی میزائل ڈھاسی کیپ تے
ہے میکوں دتی دا ڈر گجھ نہیں بیا

میڈے رلے کون ہے؟ عمنی ہے یا نہیں!
میں ہاں اپناں ہمسفر گجھ نہیں بیا

بھیں ڈتی ہے روشنی انسان کوں
”ہوں سلام اُس ذات پر“ گجھ نہیں بیا

روشنی دا ہے سفر ٹہری تاں سہی
ہک خیال ہے ہمسفر ٹہری تاں سہی

پاہر دے گجھ لوک تھ ماری کھرن
رات ہے، اندر دا ڈر ٹہری تاں سہی

شیشے کون پتھر دی جاہ تے آڑے
نال ہے پتھر دے شر! ٹہری تاں سہی

ہنج دا پٹیاں پیریں پوڑے
حالی ہک چولا ہے تر ٹہری تاں سہی

میں نیٹے خوشبو کون کہیں کیجا نہیں قید
نال دے گھر ہے سحر ٹہری تاں سہی

زندہ میں ہاں، زندگی کہیں پئے دی ہے
خون میڈے! روشنی کہیں پئے دی ہے

چندر ساڈے گھر دی آندے رات کون
رات ساڈی، چاندنی کہیں پئے دی ہے

عشق دی ہگی جے گھن آئیں آپ ٹر
میں عقل دو! اے ہگی کہیں پئے دی ہے

دوستی لو دار جیڈا لفظ آئے
دار تے میں دوستی کہیں پئے دی ہے

میڈے دس کیا؟ میں تاں اپٹے دس نہھی
بے دس ہے، بے دس کہیں پئے دی ہے

ساؤیں درخیں تے نیلے پکھی ہن
چھوٹیں شاخیں دے وڈے سنگتی ہن

آندی رت دا سنیا نہن سڈے
میڈے سنگتی اُوکیں تاں ادبی ہن

اٹھی وتی دے لوک کتے گھن؟
ایو موسم با تاریں جھی ہن

میڈا وجدان تے غزل میڈی
اللہ سی ہے عظیم جگتی ہن

ایں دفعہ ساڈی ہی نہیں وھی
لوک پہلے دی ڈاڈھے ڈکھی ہن

روشنی میڈی ہی، شیشہ پئے دا با
آپ کوں ڈٹھے تاں چہرہ پئے دا با

مانگواں با کوس ڈاہویں ہم جڈاں
'پین' کہیں پئے سنگتی دا بستہ پئے دا با

توں جیکر آگئیں تاں اے گھن ساہ میڈے
روح مسافر! خیر! وعدہ پئے دا با

میں تاں کہیں قصے کوں شعر اچ نہیں لکھیا
میں غزل آکھی ہے، قصہ پئے دا با

روہ دے رلے مر کجھ تاں کار با
بر اگر میڈا ہا، تیشہ پئے دا با

سوچ دی سائھی حرا وچ میں دی ہم
تیں الایا با آلا وچ میں دی ہم

شعر دا مصرعہ ہے غالب دی نذر
غائب توں آئی ہی ندا وچ میں دی ہم

میں ڈٹھا با روشنی کوں خون وچ
دارتے ہک چندر با وچ میں دی ہم

یا اُحد! ابلاغ دی بارش وسا
تجیں اے منگی ہی دُعا وچ میں دی ہم

مقدر مختصر توں مختصر با
سندر چشم تر توں مختصر با

سوانیزے تے تجھ با رات کوں دی
سحر دا سائیں سحر توں مختصر با

میڈا گھر با میڈے سوچیں دا اولاد
زمانہ میڈے گھر توں مختصر با

اُندا مسکن فلک دیاں بن فضا تیں
مگر تھلی دے پر توں مختصر با

میں ڈٹھا با اُندا ان گھٹ دلاسه
میڈے پائیں دے ڈرتوں مختصر با

وقت نہیں رکھدا خلا مجھ دیر ہے
 آسی عسلی ہستی دلا مجھ دیر ہے

پڑھسی ہر مفلس دی دھی کالج دیوچ
 ہوی گھر مزدور دا مجھ دیر ہے

اپنے چہرے رہ کر نہیں ہنسون دلا
 چندر کول گھنسون لہا مجھ دیر ہے

رات کول نہ آنکھوں کالی بلا
 نال آہگئے سو جھلا مجھ دیر ہے

روزی دی تقسیم ہوی اپنے تھ
 اے میڈا منصف خدا! مجھ دیر ہے

میڈا منصف ڈر دا با مجھ میں کتوں
 پہلی پیشی تے سزا دج میں دی ہم

میڈے تر لہا توں نہیں صدیں توں ہے
 بھونیں تے آیا با خدا دج میں دی ہم

آپ ہجرت تے گھر سدھاری ہگئے
کلھے کمرے دا در سدھاری ہگئے

سمت سجدے توں پہلے بدلی ہگئے
ہک مسافر ستر سدھاری ہگئے

رات گزری ہے جیویں گزری ہے!
چندر بڈ کے سحر سدھاری ہگئے

آپٹی مٹی دے نال مخلص با
کتنا با بانہر سدھاری ہگئے

روشنی دا جہان وسدا پئے
ڈیوا تھئے کارگر، سدھاری ہگئے!

☆☆☆

فکر اعلیٰ، سوچ ستھری ہے سیڈی
حرف زندہ ہن تاں زندگی ہے سیڈی

شیر جلمے پن توں خاموش ہئیں؟
سانولا کیجھی خموشی ہے سیڈی!

پڑھ کے دی پتھر ٹیندے چوں اسان
ڈیکھ اتے اے دی دھرتی ہے سیڈی

آمیڈا پتر! آ! میں انا گھن گھدے
میں دی موٹھاں، ما دی موٹھی ہے سیڈی

شاعری البلاغ دی محتاج ہے
کوئی سنیما ہے تاں شاعری ہے سیڈی

میڈی ہیرو سوہٹی دلی، میڈا تونسہ ہے یونان
سوہٹا سنگھڑ میڈا ابا، سوہٹی گلکی میڈی ما

اپنے قاری کولوں انتہائی معذرت نال۔ جیرھا کجھ
آکھٹاں چاہیدا ہے، اونہیں آکھیا وچ سکپیا۔ بعض اوقات جیرھا
خیال لاشعور اچ پلدے۔ شعور دی اتی ”کپیسٹی“ نہیں
ہوندی کہ اُوں خیال کوں اُوں دا اُوں وجدان تے اتار سکے۔
بعض دفعہ! جیرھا خیال وجدان تے اتر دے اُوکوں
الفاظ نہیں کج سکدے۔
بعض دفعہ! خیال تے الفاظ ڈوہیں انسان داساتھ
ڈیندن مگر انسان خود لگ ویندے؛ گنی کترا ویندے۔۔۔
ڈوہے لفظیں وچ اُوں خوبصورت خیال دی انسان خود تڈ نہیں چا
سکدا؟

شاعری وجدانی کیفیت ہے۔۔۔ اے اکتسابی منصب سر و نہیں۔ شعر
دی پہلی تے آخری خوبصورتی صرف اور صرف خیال ہی ہے۔ خیال ہی ابلاغ ہے،
خیال ہی تحریک ہے۔ شعر ہک اعلیٰ علم ہے۔ شاعری انسانیت دی معراج دے پرودی
گنی شے ہے۔ اے شاعر دے وجدان تے اتردی ہے۔ شاعری واسطے جیرھا لفظ میں
آکھن چاہنداں او حالی نمی آکھ سکدا۔۔۔۔؟
میں پہلے عرض کر چکاں جو بعض اوقات انسان خود گنی کترا ویندے؛
شعر ہک امانت ہے۔۔۔ دھرتی واس لوکیں دی امانت۔۔۔ جیویں آئی اے اُوں
پچائی ہے۔ علم ہولے ہولے ہر شے سؤلداپے۔۔۔
آخر ہک ڈنہہ کیوں دا کوئی ڈیسی جواب۔

پاہر آسن تاں سرک تے ماریے ولسن
کجھ خیالیں کوں خودتوں لکایا تاں ہے

فریاد ہیروی